

15. Malein, N.S. (1985), *Pravonarushenie : ponyatie, prichiny, otvetstvennost* [Offense : concept, reason, responsibility], *Yuridicheskaya literatura*, Moscow, Russia.
16. Borisov, V.V., Granat, N.L., Grevtsov, Yu.I. et al. (1998), *Obshchaya teoriya gosudarstva i prava : v 2-kh t.* [Общая теория государства и права : в 2-х т.], Vol. 2 : *Teoriya prava* [Теория права], Zertsalo, Moscow, Russia.
17. Koldaeva, N.P. (2000), “ On responsibility in law making”, *Kontseptsii stabilnosti zakona* [Концепции стабильности закона], Moscow, Prospekt, pp. 161-170.
18. Petrukhin, I.L. (1999), *Chelovek i vlast. (V sfere borby s prestupnostyu)* [Human and power. (In sphere of straggle with criminality)], *Yurist*, Moscow, Russia.
19. Petrukhin, I.L. (1984), “Criminal procedure responsibility”, *Izvestiya vuzov. Pravovedenie*, no. 3, pp. 61-68.
20. “Criminal Procedure Code of Ukraine”, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
21. Bezklubyi, I.A. (2011), “Legal responsibility”, *Sotsiologiya prava*, no. 2, pp. 6-10.

УДК 343.123.6 (477)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕНЬ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ

Войтович Є.М., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
e_voytovich@mail.ru*

У статті розглянуто чинний інститут приватного обвинувачення в кримінальному процесі України. Досліджено особливості такого провадження на стадіях досудового розслідування, судового розгляду, елементи правової конструкції всього інституту. Визначено теоретичні та практичні проблеми законодавчого регулювання зазначеного інституту.

Ключові слова: кримінальний процес, інститут, кримінальне переслідування, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення, потерпілий, функції прокурора, судова система.

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПРОИЗВОДСТВ ЧАСТНОГО ОБВИНЕНИЯ

Войтович Е.М.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
e_voytovich@mail.ru*

В статье рассмотрен действующий институт частного обвинения в уголовном процессе Украины. Исследованы особенности этого производства на стадиях досудебного расследования, судебного рассмотрения, элементы правовой конструкции всего института. Определены теоретические и практические проблемы законодательного регулирования указанного института.

Ключевые слова: уголовный процесс, институт, уголовное преследование, уголовное производство в форме частного обвинения, потерпевший, функции прокурора, судебная система.

PROBLEM QUESTIONS OF PRODUCTIONS OF PRIVATE PROSECUTION

Voitovich E.M.

*Zaporizhzhya national university, str. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
e_voytovich@mail.ru*

In the article the operating institute of the private accusing is considered of criminal procedure of Ukraine. The features of this production are investigational in the stages of pretrial investigation, judicial consideration, elements of legal construction of all institute, the theoretical and practical problems of legislative settlement of the indicated institute are certain.

In particular, the necessity of prosecuting a valuable pre-trial inquiry is marked for a difference from operating earlier rules. Three categories of criminal productions in form private prosecution, differing on the degree of closeness of relations of victim with a guilty person, are investigational. The considerable increase of criminal offences, is marked

a production on that must take place in form private prosecution, as compared to a legislation 1960 year, and also attributing to such offences also and the acts attributed to the crimes of middle weight and severe.

The judicial features of liberation of guilty person are investigational from criminal responsibility in case envisaged by a criminal statute, in case of conclusion of treaty about reconciliation between a victim and guilty, and also in case of refuse suffering from a refuse accusing of criminal production in form private prosecution.

The problems of practical character are educed during realization of rules, regulative consideration criminal productions in form private prosecution in the stage of consideration of indictment a court, that consist in a withstand practice of participating in such the considerations of public prosecutor, that is a function, to him not peculiar, by virtue of absence of such pointing in Constitution, of absence of the legislative adjusting of features of the stage of electing of measure of suppression and completion of the stage is set pre-trial investigation of such criminal productions in form discharge of person absolute, that conflicts with logic of creation of institute of private prosecution.

Given to recommendation about the possible ways of removal of the educed problems and lacks of legislative settlement.

Key words: criminal procedure, judicial review, appeal action, inaction, appeal decisions, reform, institution, prosecution, judiciary.

Кримінальне судочинство України зазнало глобальних змін із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1, с. 11], який набрав чинності 19 листопада 2012 року. Цей нормативний акт можна розцінити як вагомий крок у напрямі реалізації конституційних прав громадян; ним удосконалено правове регулювання у сфері кримінального судочинства, привнесено в нього європейські цінності та принципи, створено спробу перетворити неухильне дотримання прав людини в ключову ідею всього кримінального процесу, а також забезпечити реальну, а не задекларовану рівність процесуальних можливостей сторін кримінального провадження й утвердити змагальність процесу.

Вищезазначеним обумовлено актуальність теми дослідження, адже зміст процесуальних норм, з одного боку, має втілювати норми Конституції України й чинних міжнародних актів, які ратифіковано Україною, а з іншого боку, має відповідати вимогам сьогодення з метою досягнення розумного балансу між інтересами держави (суспільства) та законними правами й інтересами громадян, що в широкому розумінні є справедливістю. За таких обставин діяльність суду і на стадіях кримінального процесу, які передують судовому розгляду справи, і на стадії судового розгляду є необхідною передумовою дотримання законності.

Проблемним питанням справ приватного обвинувачення й дослідженням певних елементів цього інституту приділяли увагу радянські, вітчизняні та російські науковці, зокрема О. Виноградова, І. Демидов, І. Жидков, С. Катькало, В. Лукашевич, О. Пальховський, В. Попелюшко, О. Тушев та ін. Проте варто зауважити, що зазначені науковці досліджували цей інститут і його елементи у вигляді правових конструкцій, які було сформульовано радянськими законодавцями, із змінами, які пізніше було внесено українськими й російськими парламентарями. Наскільки нам відомо, роботи, присвячені аналізу елементів інституту приватного обвинувачення в правовій конструкції, яку закріплено чинним КПК України, ще не публікувалися.

Метою статті є дослідження елементів інституту приватного обвинувачення, особливостей застосування процесуальних норм, які регулюють цей інститут, виявлення практичних проблем їх застосування, а також запропонування можливих шляхів вирішення цих проблем.

Провадження за кримінальними правопорушеннями, названі в ст.477 КПК України, визначено як провадження у формі приватного обвинувачення; умовою такого провадження закон встановлює обов'язковість наявності заяви потерпілого для того, щоб розпочати кримінальне провадження. Оскільки на вимогу ст.214 КПК України початком досудового розслідування є внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (надалі – ЄРДР), треба констатувати, що обов'язок внесення відповідних відомостей до ЄРДР виникає у відповідної посадової особи лише за наявності заяви потерпілого.

Треба звернути увагу на те, що чинний процесуальний закон значно розширив коло кримінальних правопорушень, провадження за якими здійснюється лише за заявою потерпілої особи, на відміну від вимог КПК України 1960 року. Особливістю законодавчого регулювання інституту приватного обвинувачення, є те, що кримінальні правопорушення, за якими провадження здійснюється в цій формі, розділено на три категорії залежно від того, які стосунки склалися до правопорушення між потерпілим і винною особою. До першої категорії (п.1 ч.1 ст.477 КПК України) віднесено кримінальні правопорушення, вчинені будь-якою особою щодо будь-якої особи, у тому числі

юридичної; ці правопорушення є злочинами невеликої тяжкості в розумінні ст.12 Кримінального кодексу України (надалі – КК України). Друга категорія вже включає в себе в тому числі злочини середньої тяжкості, однак при цьому потерпілий має бути дружиною (чоловіком) винної особи (п.2 ч.1 ст.477 КПК України). Третя категорія містить також тяжкі злочини, однак при цьому потерпілий має бути дружиною (чоловіком), іншим близьким родичем чи членом сім'ї винної особи, або якщо ці правопорушення вчинено особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду винятково власності потерпілого.

Оцінюючи наведене, треба зазначити, що вимога закону розпочинати розслідування за будь-яких обставин у разі надходження будь-яких відомостей про кримінальне правопорушення (ст.214 КПК України) за умови скасування інституту дослідчої перевірки та стадії порушення кримінальної справи значно збільшили навантаження на систему органів досудового розслідування та нагляду за ним. Проте віднесення до категорії проваджень приватного обвинувачення дуже великої кількості кримінальних правопорушень, у тому числі середньої тяжкості й тяжких, а також встановлення категорій потерпілих значно знівелювало це навантаження.

Також характерною особливістю проваджень у формі приватного обвинувачення є те, що за цими провадженнями передбачено повноцінне проведення досудового розслідування, на відміну від раніше встановлених правил. Процесуальний закон не містить жодних застережень із цього приводу, отже, чинними є всі стадії досудового розслідування: внесення відомостей до ЄРДР, проведення слідчих дій, повна можливість проведення негласних слідчих (розшукових) дій, висунення повідомлення про підозру, процедура відкриття матеріалів іншій стороні провадження. На цій стадії чинні всі правила без винятків також щодо строків проведення досудового розслідування, обрання запобіжного заходу, нагляду за розслідуванням у вигляді процесуального керівництва прокурором, прийняття рішення про складання обвинувального акта тощо. Єдиним винятком із загальних правил є обмеження строку подання потерпілим заяви про вчинене правопорушення до уповноваженої службової особи строком давності притягнення до кримінальної відповідальності за відповідне правопорушення, що закріплено в ст.478 КПК України.

Однак є необхідність більш детально дослідити форми закінчення цього досудового розслідування та стадію судового розгляду обвинувального акта у випадку його направлення до суду.

Частина 4 ст.55 КПК України визначає право потерпілого на будь-якій стадії примиритися з підозрюваним, обвинуваченим та укласти угоду про примирення. У випадках, передбачених законом і КПК України, угода про примирення є підставою для закриття кримінального провадження. За таких обставин постає питання про те, чи є угода про примирення в провадженні приватного обвинувачення підставою для закриття кримінального провадження. На нашу думку, не у всіх випадках, оскільки підставою для закриття провадження на вимогу п.7 ч.1 ст.284 КПК України є відмова потерпілого від підтримання обвинувачення в кримінального провадженні у формі приватного обвинувачення. Наслідком угоди про примирення є обвинувальний вирок суду на умовах, узгоджених сторонами, що визначено ст.475 КПК України. При цьому глава 35 КПК України, яка регулює провадження на підставі угод, не містить жодного застереження щодо можливості звільнення обвинуваченого від узгодженого сторонами покарання. За таких обставин звільнення від кримінальної відповідальності на підставі угоди про примирення в межах провадження у формі приватного обвинувачення може ґрунтуватися лише на сукупності ст.ст.44-48 КК України та п.1 ч.2 ст.284 КПК України за умови, якщо таку угоду укладено сторонами на стадії судового розгляду. Таке звільнення здійснюється винятково обвинувальним вирокком. Якщо ж таку угоду укладено на стадії досудового розслідування, а також є підстави для застосування ст.46 КК України (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим), таке звільнення відбувається ухвалою суду на підставі приписів § 2 глави 24 КПК України.

Зазначимо, що відмова потерпілого від підтримання обвинувачення, що є підставою для закриття кримінального провадження, можлива лише на стадії судового розгляду справи. Таке закриття суд здійснює ухвалою, що прямо закріплено п.6 ст.284 КПК України.

Певні особливості повинна мати й процедура судового розгляду, хоча пряма вказівка в законі відсутня. Нині вже склалася певна практика розгляду таких проваджень, яка, на нашу думку, не повною мірою відповідає нормам процесуального законодавства.

Так, у судовому розгляді проваджень у формі приватного обвинувачення бере участь прокурор [2; 3; 4; 5]. Проте абсолютно незрозумілою є його функція на цій стадії, тобто права, обов'язки тощо.

Цілком виправданою є участь цієї процесуальної особи на стадії досудового розслідування, оскільки в провадженні бере участь слідчий, проводяться слідчі дії, за законністю яких повинен наглядати прокурор. Глава 24 КПК України не містить жодних спеціальних норм або будь-яких застережень щодо особливостей проваджень у формі приватного обвинувачення, отже, закінчення такого провадження відбувається за загальними правилами – направленням до суду обвинувального акта (з угодою про примирення або без неї), винесенням постанови про закриття провадження або направленням до суду клопотання про прийняття відповідного процесуального рішення.

Однак на судовій стадії на вимогу п.15 ч.2 ст.36 КПК України функцією прокурора є підтримання не просто обвинувачення, а обвинувачення державного. Цей висновок підтверджено також приписами ст.ст.340, 341 КПК України, які визначають правила відмови від державного обвинувачення або зміни, висунення нового обвинувачення тощо. Жоден чинний нормативний акт, жодна норма КПК України не покладає на прокурора обов'язок і тим паче не надає прокуророві права підтримувати приватне обвинувачення. Стаття 121 Конституції України передбачає право прокурора представляти інтереси громадянина в суді, однак лише у випадках, встановлених законом. Така ж позиція викладена й у ст.2 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [6].

На хибність подібної практики побічно вказує також п.7 ч.1 ст.284 КПК України, на який зроблено посилання вище і який визначає відмову потерпілого від підтримання обвинувачення в провадженні у формі приватного обвинувачення як підставу для винесення судом ухвали про закриття провадження. Адже саме з волею потерпілого, а не прокурора закон пов'язує можливість подальшого існування такого провадження.

Вищезазначена теза може стати підставою також для висновку про певну незбалансованість законодавства, яке регулює стадію закінчення досудового розслідування у формі звільнення особи від кримінальної відповідальності. Не виникає проблеми, коли підставою для такого звільнення є примирення потерпілого з винним, що врегульовано ст.46 КК України. Однак така проблема виникає у випадку, коли слідчий або прокурор вбачають інші підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені кримінальним законодавством, проте із цією думкою не погоджується потерпілий. У такому випадку виникає казус, не вирішений законом. Пункт 3 ст.286 КПК України покладає на прокурора обов'язок ознайомити потерпілого з клопотанням до суду про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності. Навіть визначено обов'язок прокурора з'ясувати думку потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності. Таку думку повинен з'ясувати й суд у силу приписів ч.2 ст.288 КПК України. Однак, на жаль, жодна норма закону не встановлює наслідків непогодження потерпілого із звільненням особи від відповідальності саме в провадженні у формі приватного обвинувачення. Вбачається дивна логіка: лише від волі потерпілого залежить початок досудового розслідування, начебто лише від волі потерпілого залежить, чи буде в подальшому існувати кримінальне провадження; проте не від волі потерпілого залежить, чи буде існувати провадження в подальшому в разі певної думки прокурора. Адже прокурору властиво не тільки помилятися, а й у певних випадках діяти у власних інтересах і в порушення закону.

Безумовно, потерпілий має право на апеляційне оскарження ухвали суду про звільнення підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Однак необхідно погодитись із тим, що у випадку задоволення такої апеляційної скарги потерпілого кримінальне провадження буде безпідставно знягнено, що прямо порушуватиме завдання та принципи кримінального процесу, встановлені ст.ст.2, 28 КПК України.

На жаль, жодним чином не встановлено особливостей проваджень у формі приватного обвинувачення й щодо прийняття рішень слідчим і прокурором на стадії направлення до суду клопотання про обрання щодо підозрюваного запобіжного заходу. Сам потерпілий таким правом взагалі не наділений, що також певним чином суперечить логіці законодавчого врегулювання інституту приватного обвинувачення.

Таким чином, доходимо висновку про пряму суперечливість закону участі прокурора в розгляді обвинувального акта в суді в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, а також про певну незбалансованість законодавства, яке регулює хід і закінчення досудового розслідування звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Можна висловити сподівання, що зазначені обставини дійсно є і теоретичними, і практичними проблемами, які потребують негайного вирішення у вигляді відповідних змін до чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України // *Голос України*. – 19 травня 2012. – № 90-91.
2. Вирок Заводського районного суду міста Запоріжжя від 21.01.2014 року у справі № 332/3/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37543040>
3. Вирок Хортицького районного суду міста Запоріжжя від 01.08.2014 року у справі № 337/4963/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39997297>
4. Вирок Ленінського районного суду міста Запоріжжя від 22.10.2014 року у справі № 334/9375/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41007904>
5. Вирок Якимівського районного суду Запорізької області від 31.01.2014 року у справі № 330/30/2014-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36920988>
6. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>

REFERENCES

1. “Criminal Procedure Code of Ukraine”, *Holos Urrainy*, 2012, no. 90-91.
2. “Zavodskiyi Region Court Verdict of Zaporizhzhia on 01.21.2014 in the case № 332/3/14-k”, available at : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37543040>
3. “Khortytskyi Region Court Verdict of Zaporizhzhia on 01.08.2014 in the case № 337/4963/14-k”, available at : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39997297>
4. “Leninskyi Region Court Verdict of Zaporizhzhia on 22.10.2014 in the case № 334/9375/14- k”, available at : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41007904>
5. “Leninskyi Region Court Verdict of Zaporizhzhia region on 31.01.2014 in the case № 330/30/2014-k”, available at : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36920988>
6. “On Prosecution”: Law of Ukraine on the 14-th of October 2014, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>

УДК 343.13: 343.16: 343.155

**ОСКАРЖЕННЯ СЛІДЧОМУ СУДДІ РІШЕННЯ СЛІДЧОГО,
ПРОКУРОРА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО П. 7 Ч. 1 СТ. 303 КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Макаров М.А., к.ю.н., здобувач

*Національна академія внутрішніх справ, пл. Солом'янська, 1, Київ, Україна
Krum_proces@ukr.net*

Досліджено питання оскарження слідчому судді рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій. Обґрунтовано думку про те, що сторону захисту, потерпілого варто позбавити права ініціювати проведення слідчим, прокурором таких слідчих (розшукових) дій, як контроль за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Запропоновано із ч.2 ст.93, п.7 ч.1 ст.303 Кримінального процесуального кодексу України виключити положення про оскарження постанови слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: слідчий суддя, оскарження, слідчий, прокурор, клопотання, відмова, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії.